

Opinion:

Lovspråksundersøkelse i departementene

Gjennomført for Difi

Okt-nov 2017

Elin Flatebø og Henrik
Høidahl, Opinion

Prosjektbeskrivelse

OPPDRA GSGIVER

Difi
Kontakt: Sissel C. Motzfeldt og
Elisabeth Harlem Eide (Difi)

METODE

- Kvalitativ undersøkelse gjennom dybdeintervjuer
- Kvantitativ web-undersøkelse (separat rapport)

FORMÅL

Gi Difi et godt kunnskapsunderlag for
å kunne utvikle lovspråksarbeidet
videre.

MÅLGRUPPE

Ledere i departementene

GJENNOMFØRING

Oktober-november 2017

UTVALG

Dybdeintervjuer: Ledere i departementene

Bakgrunn og metode

Bakgrunn og hensikt

I november 2011 ble prosjektet «Klart lovspråk» opprettet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet står bak prosjektet mens Difi leder arbeidet. Målet er å få regelskrivere i forvaltningen til å skrive lover og forskrifter i et klart og presist språk. I årene fra etablering av prosjektet og fram til nå, har Difi gjennomført mange ulike tiltak for å få regelskrivere til å skrive klart og godt.

Nå har Difi behov for ny kunnskap om hva som er status for lovspraksarbeidet, og hvordan de bør innrette arbeidet sitt videre i tråd med behovene hos blant annet regelutviklerne. Undersøkelsen skal gi Difi et godt kunnskapsunderlag for å kunne utvikle lovspraksarbeidet videre.

Metode, utvalg og intervjuguide

Det er gjennomført seks kvalitative dybdeintervjuer for å innhente innsikt om status i holdninger til og bruk av et klart lovspråk i departementene. Vi viser til en separat rapport for resultater fra den kvantitative undersøkelsen.

Målgruppen i dybdeintervjuene er ledere fra seks ulike departementer (fire ekspedisjonssjefer, en departementsråd, en seksjonsleder). Totalt ble det foreslått ni potensielle intervjuobjekter. Disse ble valgt ut av Difi i samråd med Opinion. Opinion kontaktet og rekrutterte seks deltakere.

Intervjuguiden som er brukt i undersøkelsen er utviklet av Opinion og Difi.

Generelle oppfatninger og holdninger til et klart lovspråk

Mer fokus på forenkling

Det synes å være en generell oppfatning at det er viktig å skrive godt og klart:

- Politikere blir sett på som pådrivere for forenkling og et enklere språk.
- Klart språk er et tema som det generelt har blitt mer bevissthet rundt de senere årene.
- Det oppleves som en selvfølge at klart språk må til for at lovene blir brukt og forstått på riktig måte.

”

Er jo en del diskusjoner i departementer og forvaltning om at embetsverk og byråkrater av og til kan gjøre ting for vanskelig, og politisk at man gjør ting litt for enkelt. Man må finne balansepunktet i dette, og det gjenspeiler vel diskusjonen i lovspråket, litt i spenningsforholdet der. At balansen over tid har endret seg i favør av klarhet, også fordi vi byråkrater er mer opptatt av dette nå enn før. Sånne sett tror jeg at f.eks. Difis rolle, at man har stått i dette nå og brukt en del ressurser, er en pådriver og gir gradvis effekt. Og at bevissthet rundt dette er høyere nå enn for fem år siden for eksempel.

”

Men intensjonen når det gjelder klart lovspråk er ganske gode, og de fleste som jobber med regelverksutvikling i departementer og direktorater i dag vil nok skrive under på at det er viktig.

”

Alle sammen er jo kjempeopptatt av dette. Det er ikke motstand mot dette, det er jo en del av å få embetsverket til å gjøre jobben sin. Opplever ikke at det er motstand. Selvsagt forventes det at alt vi gjør skal være enklest og tydeligst mulig. Det er mitt ansvar å levere det.

Ledernes beskrivelse av en forståelig lov

Det er en felles oppfatning om at en forståelig lov i hovedsak handler om å

- være intuitiv både i oppbygning og språk
- redusere sjansene for misforståelser ved å være presis og utvetydig, men samtidig uten å være for ordrik og kompleks
- tydelig kunne uttrykke meningen med loven, rettigheter og plikter

”

Det handler om å uttrykke meningen med bestemmelsen på en klartest mulig måte.

”

Forenkling er jo en overskrift over alt denne regjeringen gjør, så det er jo liksom uansett en inngang, men klarspråk er jo liksom mer enn det, for det er jo å se på syntaks og se på «er du sikker på at det du skriver nå er helt utvetydig, og enklest mulig sagt og gjort?»

”

Det er et poeng at spesielt regelverk rettet mot private og befolkningen generelt, er formulert på en sånn måte at også folk uten juridisk bakgrunn kan få en intuitiv forståelse for hva det dreier seg om og hva det betyr for sine rettigheter og plikter. Har mye med hvordan man bygger opp selve regelverket, ikke bare formulering men også progresjon i teksten som gir mening. En borger som har behov for å sette seg inn i et regelverk, har sjelden behov for å lese en lov fra A-Å, de er ute etter et aspekt i et regelverk. Loven eller forskriften bør være bygget opp på en måte som gjør det lett å navigere i teksten. Det vil være like viktig som at selve språket er forståelig.

Ledernes beskrivelse av en forståelig lov

Det synes å være flere dilemmaer knyttet til å skrive forståelig:

- Flere presiserer forskjellen mellom en *klar lov* og en *klar bestemmelse*, der det ikke er språket, men åpne bestemmelser og rettslige standarder som kan gjøre lovens innhold vanskelig å forstå.
- Det er en oppfatning om at presisjon ikke må gå på bekostning av klart språk og at komplekse lover krever presisjon og ikke alltid kan forenkles like mye som andre lover.
- Enkelte påpeker at klart lovspråk strekker seg utover selve lovverket og bør inkluderes i lovproposisjoner, veiledere og andre tekster som kan bidra til å forstå lovverket.

”

Ja, det er forskjell på klarspråk og klar bestemmelse. Når man bruker rettslige standarder, så er det med vilje en uklar bestemmelse, som godt kan ha et klart språk som uttrykker det. Men noen kunne ønske seg at bestemmelsen var mer spesifikk. Det er viktig å skille – det ene er en juridisk problemstilling, det andre er språklig. Når folk snakker om at loven er vanskelig å forstå, så kan det også ha å gjøre med at bestemmelsen er ganske åpen.

”

Jeg er en av de som har holdning om at det er grenser for hvor enkelt det er mulig å formulere kompliserte problemstillinger. Noen ting er enkle å beskrive, du kan ivareta både presisjon og enkelhet uten store problemer. Men der man har en avveining mener jeg at presisjon er det viktigste. Det er en del lover og forskrifter som omhandler veldig komplekse ting, at det er grenser for hvor langt du kommer med rent hverdagsspråk og hvor kort du kan gjøre det. Da må poenget være at man kan supplere regelverksteksten med veiledninger, som kan gi eksempler på hvordan dette skal tolkes. I en lovproposisjon til Stortinget kan man gjerne utdype med eksempler, som gir mer kjøtt på bena enn i selve lovparagrafene. Man må se på det som ligger rundt selve regelverket, som gir potensiale til mer veiledning. Som kan forenkle ting mer enn det man får til i selve regelverket.

”

Vi kan ikke la det gå utover presisjonen, men med bevissthet om enkelhet så kan vi kna og kna, og komme frem til noe som er bedre. Men det er nøyaktigheten som vinner frem.

Ledernes bevissthet rundt målgrupper og brukere

Det synes å være en høy bevissthet om hvem som leser og bruker regelverket:

- Lovene må være tilgjengelig for folk uten juridisk bakgrunn.
- Lovene må først og fremst være forståelige for de som forvalter loven.
- Klart lovspråk kan også være viktig for å sikre at stortingsrepresentanter forstår innholdet i lovene som vedtas.
- Det er et ideal fremfor en forventning at folk flest skal lese og forstå hele lover.

”

Det viktigste er at språket er klart nok slik at de som anvender det i forvaltningen forstår det. Ellers vil jo ikke de kunne veilede videre.

”

Det må være lett tilgjengelig for brukerne. Ikke bare for fagfolk, du må ikke være jurist for å forstå det som står.

”

Er ikke alltid en motsetning mellom presisjon og det å formulere seg enkelt, og ha respekt for at lover ikke bare skal leses av jurister, det er viktig. En lovproposisjon skal jo leses av stortingsrepresentanter, som har ulike forutsetninger til å forholde seg til typisk lovspråk. Proposisjonene må formuleres på en måte så de kan forstås av folk uten juridisk bakgrunn.

Argumenter for å skrive forståelige lover

Demokrati og rettssikkerhet fremstår som de viktigste argumentene for å skrive klart lovspråk:

- Lovene skal være forståelig og tilgjengelig for alle.
- Alle skal kunne forstå hva som blir vedtatt og hva reglene skal være.
- Sjansene for at loven blir fulgt øker fordi det er lettere å formidle hvilke krav loven stiller.

”

Det er jo dette demokratihensynet da – at loven skal være tilgjengelig for alle, og det blir jo bare et ideal, for det er ikke alle som kan sette seg ned og forstå en lov. Du kan jo også på et litt høyere nivå si at det må jo være forståelig for Stortinget, der er det jo representanter som skal skjønne det de vedtar. Men det viktigste mener jeg er det som kommer ut av statsapparatet – at det skal være forståelig for Ola og Kari.

”

Det viktigste argumentet er at de som jobber med lover og forskrifter faktisk forstår hva de foreslår. Og ikke minst så er det jo de som faktisk er med og vedtar lovene, at de forstår hva de er med på. Gjelder jo hele sløyfen fra et departement lager forslag til det sendes ut til de som skal mene noe om det. Og at departementet foreslår noe for Stortinget og det fremmes for komiteen. Det er jo en lang rekke med mange ulike personer som skal behandle forslaget. Du kan si det er en demokratisk side ved det.

”

Det aller viktigste er at sjansen for at loven blir fulgt blir større. Det blir lettere å formidle ut hvilke krav loven stiller. Så handler jo om at effekten av loven blir fulgt, og at det er enklere å diskutere.

Argumenter for å skrive forståelige lover

Det er en felles oppfatning om at klart lovspråk på lang sikt kan ha en overordnet samfunnsøkonomisk gevinst. Det er enighet om at

- utydelige lover er lite effektivt
- klart lovspråk på sikt skal være tids- og kostnadsbesparende, men ikke nødvendigvis knyttet til forbedring av en konkret lov
- politikerne er opptatt av den samfunnsøkonomiske gevinsten ved klart lovspråk

”

Sanner har jo vært veldig opptatt av at det sparer samfunnet økonomisk også, fordi mange ting kan unngås om det er utvetydig da. Så at det har store samfunnsmessige implikasjoner og at mange er oppmerksom på det, det tror jeg.

”

Det ligger en forutsetning om at forbedring av språk i forskrifter og veiledere er vel anvendt tid – at det svarer seg i det lange løp både tids- og kostnadmessig.

”

Samtidig kan man si at om enkelheten går på bekostning av presisjon så vil det kunne gi en negativ påvirkning på samfunnsøkonomien ved rettssaker osv.

Argumenter mot å skrive forståelige lover

Det synes å være få argumenter som taler mot å skrive forståelig. Enkelte ganger kan det imidlertid være behov for å formulere seg uklart:

- Det kan være behov for å bruke rettslige standarder eller skjønnsmessige begreper.
- Kompliserte regler hvor hensyn til presisjon er viktig kan gå på bekostning av klart lovspråk.

”

Det er en del argumenter som taler for å skrive uklart. Fordi man ikke har nok oversikt over feltet – og må la det være opp til enhver situasjon. Eller at man vet at man ikke kan være klarere enn å stille med et skjønnsmessig begrep.

”

Teoretisk sagt, så må man jo innrømme at forvaltningen kan formulere seg litt ullent og hvor det er vanskelig å være mer presis, fordi underlaget er litt uklart. Noen ganger tror jeg hensynet til presisjon er så viktig, at det gjør at bestemmelser blir komplisert utformet. Men uten et aktivt ønske om å gjøre det komplisert. Men det er en erkjennelse om at i visse sammenhenger er dette det beste vi får til.

Drivere og barrierer for klart lovspråk i departementene

Hva fremmer og hemmer klart lovspråk?

Hva fremmer?

- Økt oppmerksomhet, bevissthet og kultur
- Tverrfaglig samarbeid mellom jurister og fagavdelinger
- Konkrete lovspråkprosjekter
- Klart lovspråk som en del av utredningsinstrukser og bestillinger

Hva hemmer?

- Mangel på oppmerksomhet og bevissthet
- En sterk juridisk profesjon og juridisk språk
- Tidspress på lovarbeidet og en forventning om at klart lovspråk er en tidkrevende prosess
- Mangel på rutiner som integrerer klart lovspråk i vanlige arbeidsprosesser

Økt oppmerksomhet og bevissthet fremmer klart lovspråk i departementene

Økt oppmerksomhet og bevissthet oppleves å være de viktigste driverne for et klart lovspråk i departementene:

- En travel hverdag og mangel på innarbeidede rutiner betyr at man trenger hjelp for ikke å miste hensynet til klart lovspråk underveis i prosesser.
- Fokuset på klart lovspråk synes å være drevet av interne ildsjeler eller eksterne pådrivere som fremmer klart lovspråk som tema og som stiller kritiske spørsmål.
- Det oppleves som viktig å øke oppmerksomheten både på ledernivå og på juristnivå.
- Det er spesielt i det konkrete lovarbeidet oppmerksomheten og bevisstheten må styrkes.

”

Det er utfordrende å skrive enkelt, men man må jo bare være oppmerksom på det og ikke miste det hensynet underveis i prosessene. Men til alle har dette i ryggmargen er man avhengig av å ha noen pådrivere, som er på tilbudssiden med hensyn til å bistå og stille kritiske spørsmål.

”

Vi har en erfaren medarbeider som ikke er ansatt til dette, men er interessert i og god til dette. Dermed har vi kunnet bruke henne til dette internt. Hun arrangerer språkverksteder og lar seg invitere inn. Blir hun ikke invitert så banker hun på og spør om de ikke burde hatt et språkverksted for denne loven.

”

De ansvarlige lederne på ulike nivåer må være oppmerksomme på dette hensynet, og ikke bare sjekke for skrivefeil. Men stille kontrollspørsmål – kunne dette vært skrevet enklere, vil en stortingsrepresentant uten juridisk bakgrunn kunne forstå dette, vil borgere som regelverket omfatter klare å forstå dette. Man trenger djevelens advokater på ulike nivåer i prosessen. Dette kan glippe på alle nivåer, så viktig å ha noen ildsjeler intern i virksomheten, men også gjerne Difi fra utsiden. Dette minsker sjansen for at det glipper.

Tverrfaglig samarbeid og kultur fremmer klart lovspråk i departementene

Tverrfaglig samarbeid mellom jurister, fagavdelinger og eksterne ressurser kan styrke en kultur og tankegang som fremmer klart lovspråk:

- Det oppleves som viktig å se ting på en ny måte, spesielt for regelskriverne.
- Det er en oppfatning om at tverrfaglighet kan gi et riktigere bilde av virkeligheten "der ute", som er viktig å ta med i lovutviklingsarbeidet.
- Rutiner, samhandlingsstrukturer og møteplasser kan bidra til en tverrfaglig kultur der man klarer å kombinere det faglige og det juridiske aspektet i lovutviklingsarbeidet.

”

Det handler mer om bevissthet, språklig bevissthet og kultur, samt interesse hos jurister for hvordan man ser virkeligheten der ute ut, som man skal regulere? Hvis jurister internt er uenige om hvordan dette er å forstå, så vil de i alle fall ikke forstå det der ute. De må ta på seg de andres briller. Det handler jo litt om kultur. At du ser det fra mottakerens side.

”

Du må ha en tverrfaglig sjekk på det du holder på med. De andre avdelingene må være veldig opptatt av om det kan ha et juridisk aspekt, samt at den juridiske avdelingen må ha en veldig god oversikt over alt som foregår i departementet. Spørsmålet er hvordan vi kan lage rutiner, samhandlingsstrukturer, møteplasser som sikrer dette?

Språkverksteder og deltakelse med egne lover fremmer klart lovspråk i departementene

De som har deltatt i klart lovspråk med egne lover opplever dette arbeidet som svært lærerikt og nyttig for videre prosesser:

- Klart lovspråk bli noe man er bundet til å levere på og som derfor må prioriteres.
- Det gir mulighet til å starte med klart lovspråk tidlig nok i lovutviklingsarbeidet.
- Språkverkstedene oppleves som svært viktige og lærerike fordi man jobber med konkrete lover og konkrete problemstillinger fremfor å delta på generelle seminarer og møter.
- Det skaper mye diskusjon og refleksjoner ikke bare knyttet til det språklige, men også det juridiske innholdet.

”

Når man har bestemt at forsvarsloven ble en del av det prosjektet (om klart lovspråk), så har man bundet seg til å levere på «klart lovspråk» også. Ellers tror jeg nok ikke det vil nå opp i prioriteringen av arbeidet.

”

Også tror jeg at sånne prosjekter hvor man faktisk setter av tid til å gå gjennom hele lover, med hensyn til språk er veldig lærerikt for de som er med. Men kanskje også for andre, om man utnytter de som har lært noe på en fornuftig måte etterpå. Jeg har mest tro på at man får møkk på fingrene, og må gjøre en jobb, kanskje mer enn å sitte å lese eller gå på skrivekurs. Det er jo en utfordring for alle i departementene å skrive klart, ikke bare jurister.

”

Må inn og delta med lover - Klart lovspråk kommer ikke inn med møter og seminarer, men i den prosessen der man jobber med utredning og konkrete tekster – det er språkverkstedene som er veldig vellykkede.

Krav om klart lovspråk i utredningsinstrukser fremmer klart lovspråk i departementene

Flere påpeker behovet for å ta klart lovspråk inn i utredningsinstrukser:

- For å jobbe godt med klart lovspråk må det være en integrert del av arbeidet, og inkluderes allerede ved starten av en lovendringsprosess.
- Ved å ta det inn i utredningsinstrukser får klart lovspråk også oppmerksomhet på ledernivå.
- Hvis klart lovspråk er en del av bestillingen, er det enklere å forsvare hvorfor det bør prioriteres.

”

Det som typisk skjer når statsråder leser et dokument, da har man holdt på med dette i ett år allerede. Da er man for sent ute. Men når man definerer en lovendringsprosess og har laget et prosjektmandat eller plan for dette. Så må hensynet til klart lovspråk være med som et av premissene i starten, sammen med hva regjering og statsråd har bestilt/ønsket.

”

Man bør være med helt fra starten. Om man har skrevet et ferdig utkast til en lovproposisjon og ikke har tenkt klart lovspråk underveis, så er det vanskelig å gjøre det i korrekturrunden. Det må være med fra starten av og være en integrert del av arbeidet. Man må bare bestemme seg for det og det må ha tilstrekkelig oppmerksomhet fra ledernivå, det må være etterspurt.

”

Når man får et utkast til et regelverk, må man vite hva er det man ser etter, eller etterspør. Da bør klart lovspråk være en del av sjekklisten og mandatet, så det blir sjekket ut underveis i prosessene. Da har man mulighet til å sette inn korrigerende tiltak underveis ved behov. Ledere vil jo være viktige her, og ikke minst gjelder det også blant juristene hvor de har mye kvalitetstesting på tvers. De leser hverandres tekst og kvalitetssjekker på den måten. Det at dette blir en naturlig del av det man ser etter, når man leser en tekst i departementet vil minske risikoen for at det glipper.

Korte tidsfrister hemmer prioritering av klart lovspråk i departementene

Det synes å være en oppfatning om at det er tidkrevende å jobbe med klart lovspråk:

- Lovendringsprosesser er ofte preget av tidspress.
- Klart lovspråk vurderes etter et kost-nytteperspektiv der prioriteringen av klart lovspråk sees i lys av tidsbruken.
- Mangel på rutiner og integrering av klart lovspråk i arbeidsprosesser fører til at klart lovspråk per i dag oppleves som svært tidkrevende.

”

Eneste er at det kan kreve mer tid av og til. Mulig det bare har noe med at vi må få kompetansen god nok, at vi jobber med det. Men det må jo sees ift tidsbruken. Det går jo også på at man skal jo levere noe på et politisk program sant. Du har jo en regjeringsplattform, så skal man fremme visse forslag foran Stortinget, det skal jo fremmes ifm et tidsløp. Det påvirker jo tidsrammen.

”

Utfordringen er om dette blir et veldig ressurskrevende tilleggsarbeid, da blir det vanskelig for ting skal jo gå fortere og fortere. Derfor ønsker jeg finne metodikken som gjør at vi klarer dette uten å senke tempo. Det blir en integrert del av det vi jobber med og vi ser nytteverdien av det.

”

Politisk kan det være upassende å fremme en lovendring som bare handler om klart lovspråk.

”

Hvis det å gjøre godt klarspråksarbeid krever for mye ressurser, så blir det ikke gjort.

En sterk juridisk kultur og tradisjon hemmer klart lovspråk i departementene

På tross av en større bevissthet om å skrive mer folkelig oppleves det som krevende å endre regelskrivernes juridiske kultur og tradisjon:

- Den juridiske tradisjonen står fortsatt sterkt i lovtvklingsarbeidet.
- Det oppleves å være større velvilje blant jurister til å skrive klart lovspråk enn tidligere, men at det allikevel er vanskelig å skulle skrive lover fra et brukerperspektiv.
- Det oppleves som tidkrevende og komplisert å endre juristenes tankesett, kultur og tradisjon.

”

Et juridisk studium har tradisjonelt vært en sterk profesjon med sterk selvbevissthet og sterk felles kultur. Så det må jo også handle om hvordan jurister læres opp. Hvis du i liten grad møter andre fagfolk og holder på bare for deg selv, så vil jo ingen reagere på hvordan lovene skrives. Her hos oss har det juridiske sjelden en verdi kun i seg selv. Vår jobb er å påvirke virkeligheten der ute – det har ingen juridisk begrunnelse.

”

Min opplevelse er at de kreftene for forenkling kommer utenfra juristprofesjonen. Selv om det også her er tegn til utvikling over tid, tror jeg at det er noe å gå på der fremdeles.

”

Vi har jo hatt en lang arv med sektorterminologi med veldig spesifikke terminologier. Jeg vil tro det er slik innenfor andre sektorer også.

Erfaringer og tilbakemeldinger til Difis prosjekt "Klart lovspråk"

Overordnede erfaringer med Difis «Klart lovspråk»-prosjekt

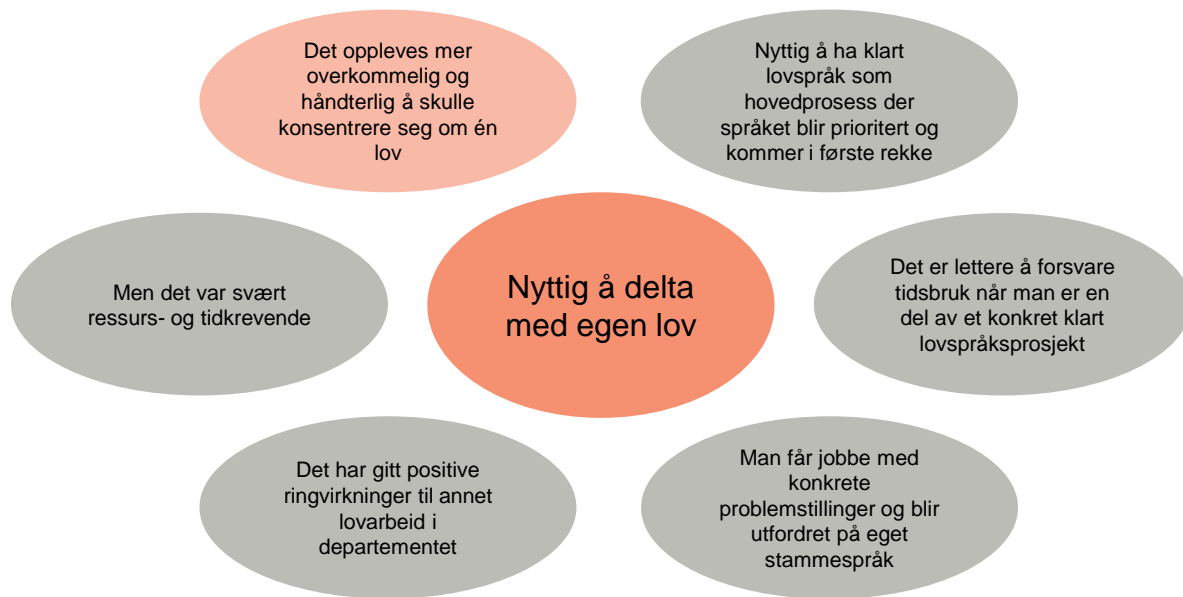
Lederne er positive og interessert i Difis arbeid med å fremme klart lovspråk:

- Det synes å være ulik bevissthet og kjennskap til Difis tilbud, der de departementene som har deltatt med egen lov synes å ha bedre kjennskap til Difis andre tilbud som seminarer, konferanser, verktøy og liknende. Bevisstheten omkring det å skrive forståelige lover synes også å være større for ledere i departement som har deltatt med egne lover.
- Lederne forteller at de selv har liten erfaring med å delta på selve kursene, eller verkstedene, men at de opplever at de på vegne av departementet kan gi Difis tilbud gode skussmål.
- Spesielt oppleves det som positivt at Difi tar ansvar for å øke departementenes bevissthet og fokus på klart lovspråk, der de selv opplever å komme til kort.

Nyttig å delta med egen lov

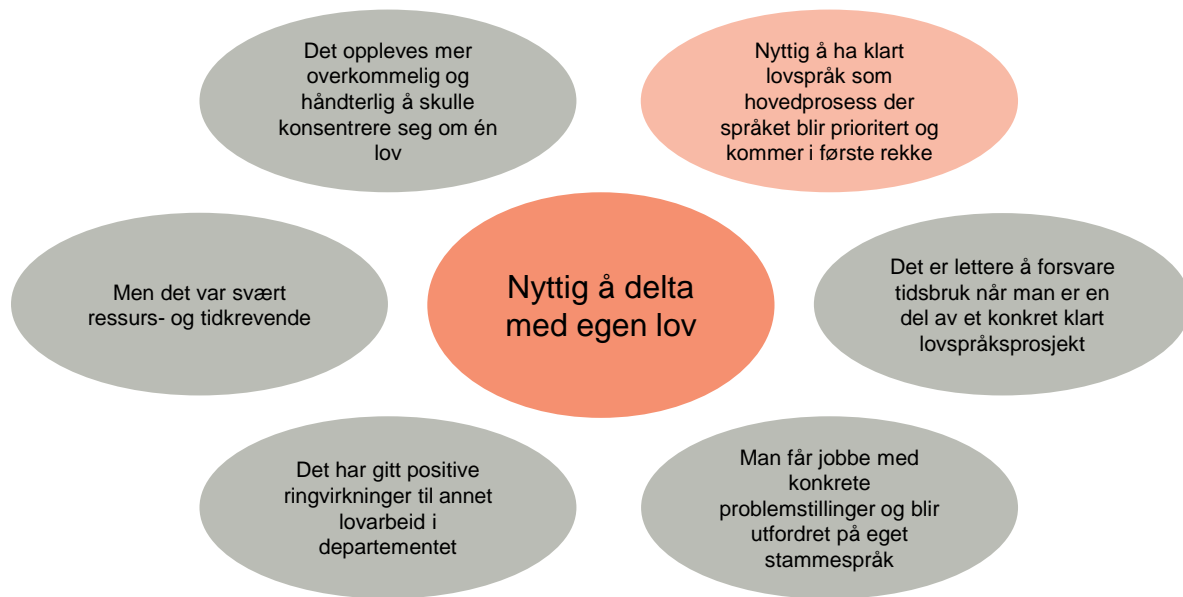
Nyttig å delta med egen lov

”

Det jeg opplever er at jeg har hørt bare gode ting om Difis arbeid med dette. Måten de har jobbet på, det at de har plukket seg noen lovprosesser er en god måte å tilnærme seg dette på. Man kan bli motløs når man ser alle de hundrevis av lovene, tusenvis av lovforskriftene, hvor skal man begynne? Det tror jeg har vært bra at de har begynt med noen bestemte lover og økt kompetansen betydelig i de departementene som har vært involvert.

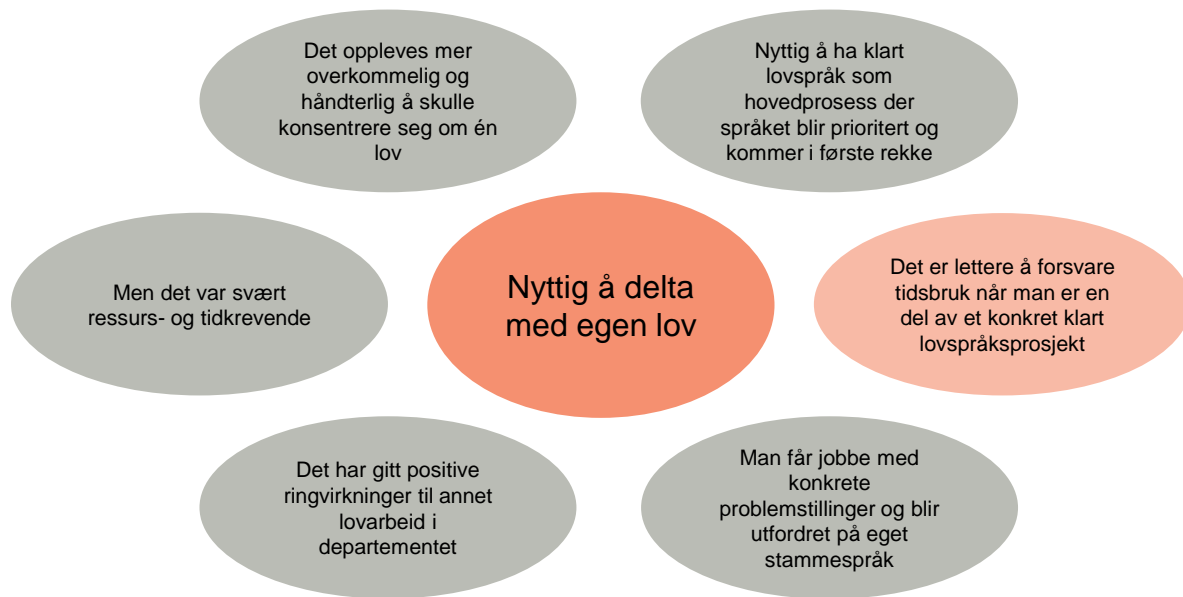
Nyttig å delta med egen lov

”

Jeg synes det var en positiv utvikling også før dette prosjektet med klarspråk. Men det var veldig nyttig å ha det som hovedtema i en prosess og et prosjekt. Her handler det ikke primært om å vurdere bestemmelsene, men det handler om å uttrykke meningen på en klartest mulig måte. Og i lovprosesser ellers kan det jo være veldig vanskelige juridiske spørsmål, og det å ha med seg også det språklige kan komme litt i annen rekke da. Mens her var det i første rekke.

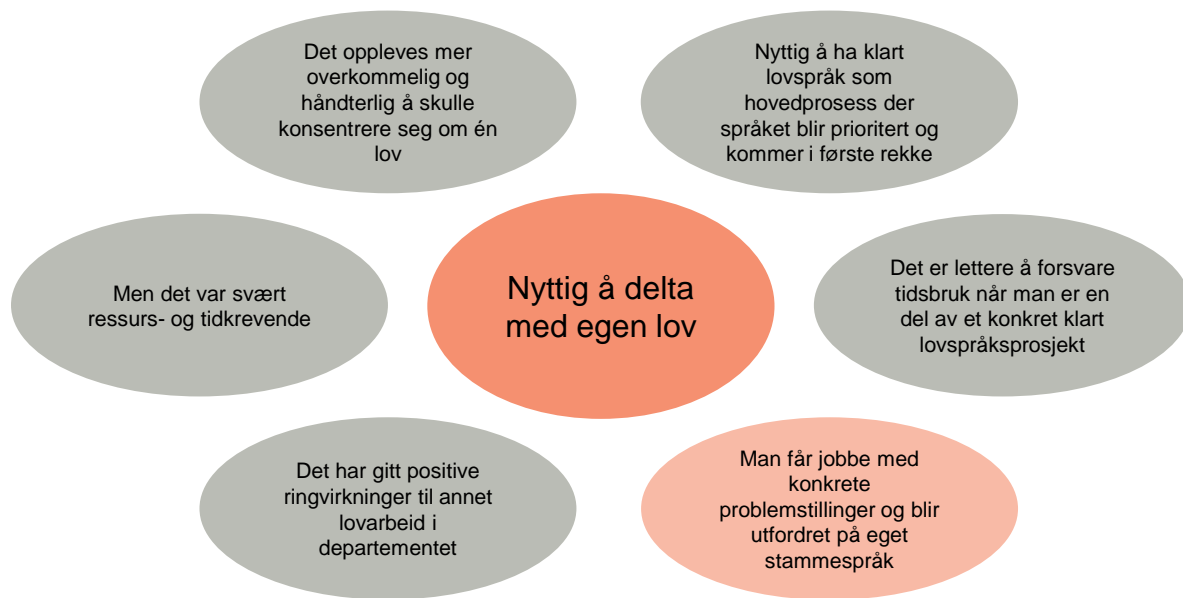
Nyttig å delta med egen lov

”

Også fulgte det jo ressurser med, det var vesentlig det. At man kunne få hjelp av Språkrådet og, det var helt klart en motivasjonsfaktor. Ellers hadde det vært vanskelig å prioritere inn ressurser selv til det. Og fordi vi var med i prosjektet, kunne vi begrunne hvorfor vi skulle bruke så mye tid på dette, enn det vi ellers ville fått lov å gjøre.

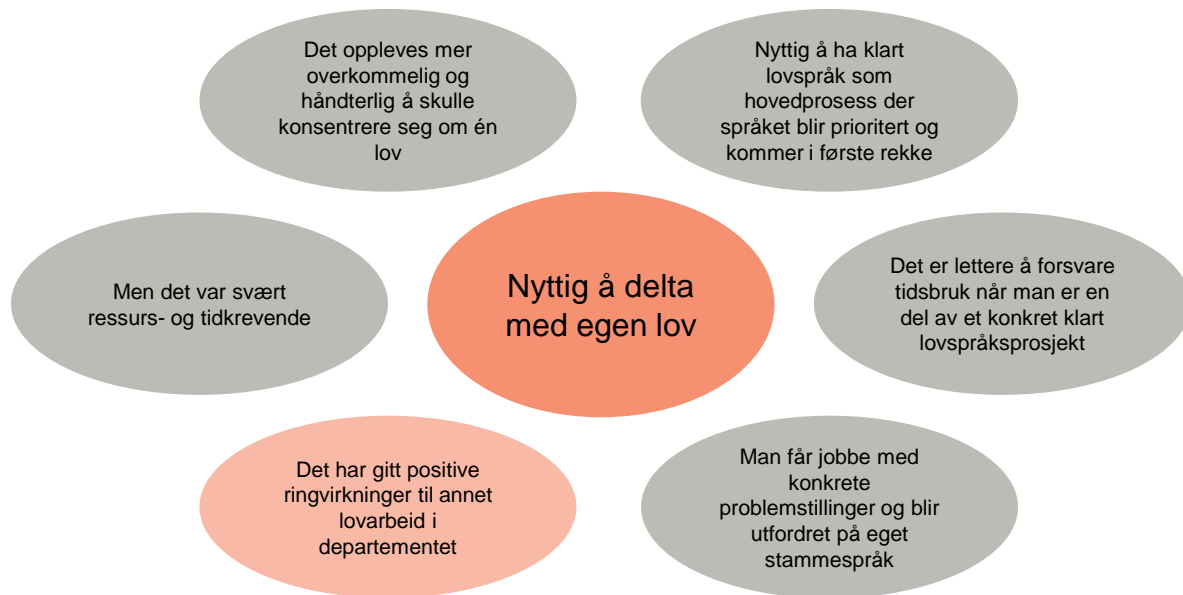
Nyttig å delta med egen lov

” Ressurser inn i konkret lovarbeid er det som gir virkning fordi man bli utfordret på eget stammespråk og måten man skriver det på. Er ikke alltid like reflektert. Det holder ikke å gå på seminarer og snakke om det, men man må sitte ved bordet og se på hvordan setningene kan skrives, slik at de som ser det utenfra kan se at dette blir mindre tilgjengelig enn det det kan være. Jeg tror nok det er det praktiske.

” Jeg synes også det var interessant at det var mange eksempler i prosessen hvor man begynte å diskutere det materielle innholdet. Hva betyr egentlig dette, om du skal uttrykke det i klarspråk. Vi hadde en del diskusjoner. Mange ting ble diskutert som var juridiske og ikke språklige. Og gruppen kom med forslag til endringer, på bakgrunn av de diskusjonene. Dette trodde vi jo kom til å skje men skjedde kanskje i større grad enn det som vi forventet.

Nyttig å delta med egen lov

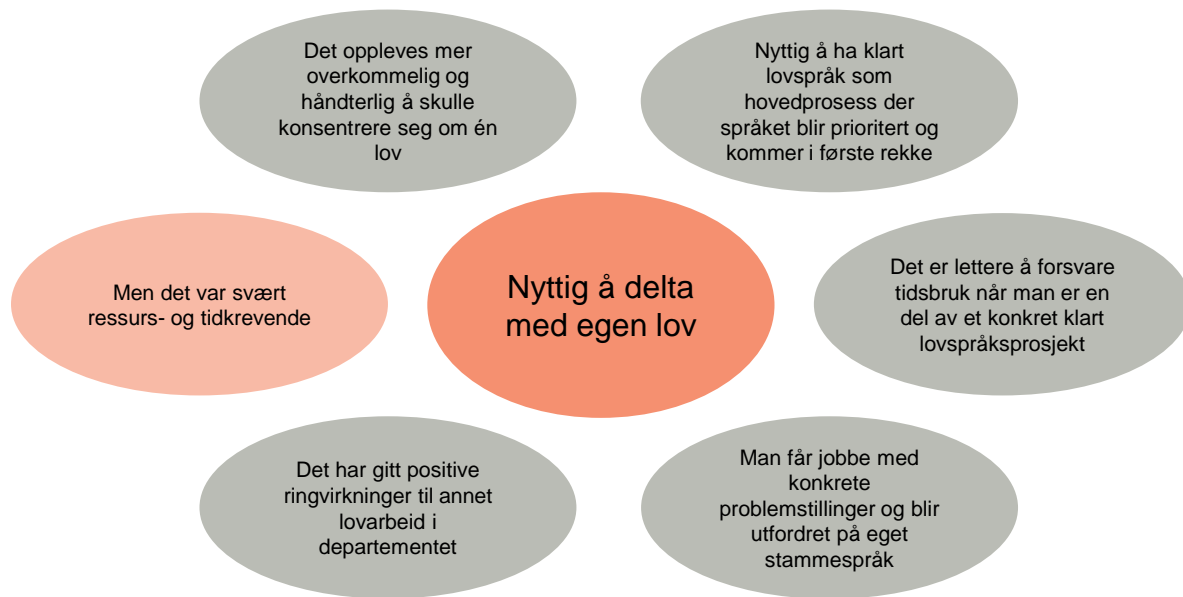
”

Når man har vært gjennom en runde med det, så kan man nok ta med seg det mer bevisst ved revisjon av andre lover. Særlig om du har en felles juridisk avdeling, hvor de har vært med i lovspraksprosjekter tidligere. Jeg tror oppfatningen blant de som jobbet med det, de synes det var veldig stimulerende.

”

Det ble jo sett i sammenheng med god lovteknikk, så man løftet kompetansen på lov- og regelverksarbeid relativt kraftig. Vi ønsker beholde kompetansen og skrive mer lett forståelige lover og forskrifter. Og arbeidet ble tatt med inn i det neste lovarbeidet. Så jeg mener det har hatt en mer varig effekt utover prosjektet.

Nyttig å delta med egen lov

”

De som bidro fra Språkrådet stilte jo betimelige spørsmål, som gjorde at man måtte gå flere runder, det krevde veldig modning i organisasjonen for å forankre faguttrykk som plutselig skulle få en enklere og mer forståelig... Man innførte nye begreper. Ting som var innarbeidet siden 50-tallet. Det tok tid.

**Oppsummering av behov og tiltak
for å fremme klart lovspråk i
departementene**

Behov og tiltak for å fremme klart lovspråk i departementene

Krav om klart språk i bestilling

- For å prioritere klart lovspråk er det behov for at det stilles krav til klart lovspråk i utredningsinstrukser og andre relevante dokumenter.
- Dette vil føre til et større oppmerksomhet generelt, samt sikre at ledere gir regelskrivere tid og rom for å jobbe med klart lovspråk.

Skape oppmerksomhet og bevissthet

- Det oppleves å være en politisk oppmerksomhet og bevissthet rundt å skrive enklere lover. Men en sterk kultur og tradisjon fører til at regelskrivere og deres ledere trenger jevnlig påminnelse om å tenke ut ifra et brukerperspektiv og skrive med et klart og tydelig språk.

Fokus mot ledere

- Det synes å være viktig å involvere ledere for å sikre at klart lovspråk blir prioritert.
- Det er viktig å synliggjøre nytteverdien av å skrive klart lovspråk og informere om erfaringene med lovspråkprosjektet, hva man har lyktes med og hvordan departementene kan involveres i disse prosjektene.

Behov og tiltak for å fremme klart lovspråk i departementene

Krav om klart språk i bestilling

”

Man kan gjøre det til en del av lovarbeidet og god lovteknikk at man oppstilte det (klart lovspråk) som krav. At man kunne tatt det inn i utredningsinstruksen, om det ikke er der fra før, ift. lover og forskrifter – i alle fall for de som treffer innbyggerne. Der stilles det noen krav om hvordan man kan få et klart og tydelig språk. Også ifm lovteknikk for lovavdelingen – der kunne det også stått.

Skape oppmerksomhet og bevissthet

”

Jeg tror ikke det er noe motstand mot det noe sted, er ikke det som er baugen. Det er det å få det høyt nok opp på radaren til alle slik at det faktisk skjer. Økt oppmerksomhet over hele linjen vil føre til at vi klarer levere bedre.

Man må ha fokus på godt klart norsk. Difi kan bidra til å øke bevisstheten rundt det. Vi kan godt å bli minnet om at ens egne språklige tilbøyeligheter ikke er like vellykket for det brede publikum.

Fokus mot ledere

”

Om man ikke har lederfokus så glipper det fort. En saksbehandler får da ikke nok rom til å jobbe med det. Så bør være fokus på ledere, og formidle hvorfor det er viktig. Vi er rigget for forvaltning ikke utvikling, og hvis vi skal utvikle forvaltningen må vi ha et lederfokus. Det må etterspørres internt og man må minnes på at dette (klart lovspråk) også skal være med i prosessen.

Behov og tiltak for å fremme klart lovspråk i departementene

Fasilitator og nettverksbygger på tvers av departementene

- Det oppleves som nyttig å kunne utveksle erfaringer om klart lovspråk med andre departementer.
- Difi oppleves å være et naturlig bindeledd som kan fasilitere og bygge nettverk på tvers av departementene både på ledernivå og mellom jurister og regelskrivere.

Arrangere språkverksteder og konkrete lovprosjekter

- Departementene som har deltatt i språkverksteder eller med egne lover i et klart lovspråkprosjekt, opplever en slik metodikk som svært nyttig, men ressurskrevende.
- En slik prosess oppleves å være den beste måten å sikre kompetanse på klart lovspråk i departementene, men oppleves ikke som hensiktsmessig for alle lover.
- Prosjektene kan sørge for kompetanseoverføring til andre prosjekter, men krever en kultur for å utveksle erfaring internt og mellom departementer.

Klart lovspråk som en modningsprosess

- Klart lovspråk kan ikke forventes å være første prioritet i alle lovprosesser.
- Klart lovspråk trenger et kontinuerlig fokus over tid og trenger tid til å modnes.
- Difi vil være en viktig ressurs som departementene ser for seg vil spille en stadig viktigere rolle etterhvert som bevissthet rundt tema øker.

Behov og tiltak for å fremme klart lovspråk i departementene

Fasilitator og nettverksbygger på tvers av departementene

”

Departementene snakker jo lite mellom seg, det er vanskelig å spre «Best practice» i regjeringsapparatet mellom departementene. Der kunne DIFI ha en fasilitatorrolle som kunne bidra til at avdelingsdirektører med ansvar for regelverksutvikling fikk et eget nettverk. Det tror jeg kunne vært nyttig. De (Difi) kan være en fasilitator, det er det viktigste. De kan jo se tingene på tvers av sektorene og sørge for at man får en mer enhetlig tilnærming til det.

Arrangere språkverksteder og konkrete lovprosjekter

”

Jeg tror de (Difi) må inn og delta i lovarbeidet. Jeg tror veldig mye på at man er med i prosesser og har språkverksteder. At man blir utfordret på terminologi. Det (klart lovspråk) kommer ikke inn med møter eller seminarer om godt lovspråk. Det kommer inn i prosessen hvor man jobber med utredninger og jobber med konkrete tekster. Så språkverkstedene som tok veldig mye tid, oppfattet jeg var veldig vellykkede.

Klart lovspråk som en modningsprosess

”

Jeg tror at når bevisstheten som er skapt siste år holdes ved like, så vil kulturen etter hvert endres. I tillegg vil kompetansen gradvis også komme på plass ved at flere jurister i forvaltningen har vært med på prosesser og kurs og flere studenter har med seg dette i sin ballast. Jeg tror egentlig at man bør innse at både bevissthet, kompetanse og kultur vil ta ganske lang tid å få til å bli gjennomgripende i forvaltningen. Man bør forvente en utvikling men ikke en revolusjon. Det er ikke bare å skru på en bryter så er vi i mål, det er en modningsprosess.

Jeg har oppfattet at også de juristene man i utgangspunktet kunne anta var avventende til dette, var pådrivere for klart lovspråk. Så om man gjennom jurist til jurist kan påvirke holdninger til dette og bygge kompetanse, så vil det over tid føre til noe som faktisk monner. Så jeg mener fra lang avstand at DIFI har tilnærmet seg dette på en god måte, og jeg har ikke hørt annet enn positive reaksjoner for dette arbeidet.

INNSIKT SOM BRINGER DEG VIDERE

Opinion AS
Vulkan 16
0178 OSLO
T: 21 300 400
E: post@opinion.no
www.opinion.no